

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1993-1994 (*)

22 MARS 1994

PROPOSITION DE LOI

**visant à neutraliser les effets du vote
en case de tête aux élections
législatives et
provinciales**

(Déposée par M. Michel et consorts)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Le Code électoral dispose dans son article 172 que les votes de liste sont ajoutés aux suffrages nominatifs obtenus par le premier candidat de la liste.

Cela implique que si le candidat, placé en tête de liste, n'a pas obtenu suffisamment de voix pour satisfaire au chiffre d'éligibilité (obtenu en divisant le chiffre électoral par le nombre de sièges + 1), celui-ci est prioritaire pour obtenir le report de voix de la case de tête.

Cela a pour conséquence :

1) Un avantage considérable pour le premier candidat de la liste, ce qui entraîne des rivalités au sein d'une même liste pour obtenir cette place privilégiée.

2) Un certain nombre de citoyens, mal informés du report des voix de la case de tête, ignorent qu'un vote tête de liste équivaut en quelque sorte à un vote pour les candidats placés aux premières places de la liste.

(*) Troisième session de la 48e législature.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1993-1994 (*)

22 MAART 1994

WETSVOORSTEL

**tot neutralisering van de gevolgen
van de stem bovenaan op een lijst
bij de parlements- en de
provincieraadsverkiezingen**

(Ingediend door de heer Michel c.s.)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Artikel 172 van het Kieswetboek bepaalt dat de lijststemmen worden toegevoegd aan de door de eerste kandidaat van de lijst behaalde naamstemmen.

Zulks brengt mee dat de lijsttrekker, wanneer hij onvoldoende stemmen heeft gekregen om het verkiesbaarheidscijfer te halen (welk cijfer wordt verkregen door het stemcijfer te delen door het aantal zetels, vermeerderd met één), voorrang heeft bij de overdracht van de lijststemmen.

Dat heeft een aantal gevolgen :

1) Het levert de lijsttrekker een aanzienlijk voordeel op, wat binnen een zelfde lijst in ongezonde wedijver resulteert om die bevoorrechte plaats alsnog te bemachtigen.

2) Sommige burgers, die over de overdracht van de lijststemmen gebrekkig zijn ingelicht, weten niet dat een lijststem in zekere zin overeenkomt met een stem voor de kandidaten die bovenaan op de lijst staan.

(*) Derde zitting van de 48e zittingsperiode.

3) Les dernières élections ont démontré une certaine méfiance des citoyens par rapport à l'efficacité de notre système démocratique. Neutraliser les effets de la case de tête et rétablir l'égalité stricte des chances entre les différents candidats est une disposition visant à respecter davantage ces principes démocratiques.

4) Le système actuel favorise par trop les mandataires en place qui sont en grande majorité des hommes. La mesure proposée permettrait à un plus grand nombre de femmes d'accéder à la représentation parlementaire.

Or, en libérant l'espace démocratique, on provoque à la fois un renouvellement plus régulier des responsables politiques tout en assurant un rajeunissement.

En outre, la neutralisation de la case de tête donne aux candidats l'importance qui lui revient en tant que représentant de la nation. L'importance ainsi donnée à l'individu répond à la critique trop souvent formulée que nous vivons non pas en démocratie mais en particratie.

Enfin, les candidats ayant cette fois des chances égales, devront nécessairement faire la différence en réactivant le débat d'idées auquel aspire le citoyen.

La présente proposition vise donc à neutraliser la case de tête et à remplacer le système actuel de dévolution des sièges au sein d'une même liste en tenant compte uniquement du nombre de voix de préférence. Le premier siège revient donc au candidat ayant obtenu le nombre de voix de préférence le plus important, le deuxième au candidat ayant fait le deuxième meilleur score et ainsi de suite.

Etant donné que la liberté de chacun est de voter pour un parti ou pour un candidat en particulier, il convient de maintenir une case de tête mais en neutralisant les effets. Ce qui veut dire que les voix recueillies en case de tête continuent à compter pour le calcul de dévolution des sièges mais n'interviennent plus quant à la répartition des sièges entre les différents candidats d'une même liste.

Ce système permet donc de supprimer l'inégalité flagrante entre les candidats quant au report des voix de la case de tête tout en permettant aux électeurs de voter pour le programme d'un parti sans devoir nécessairement voter pour un candidat.

La présente proposition vise également à supprimer la distinction entre les candidats effectifs et suppléants. Dans le système proposé, il n'y a en effet plus que des candidats élus en fonction de leurs voix de préférence. Les suppléants, quant à eux, sont les non élus parmi ces candidats qui sont classés également en fonction du nombre de leurs voix de préférence.

3) De jongste verkiezingen hebben aangetoond dat de burgers zo hun twijfels hebben omtrent de doelmatigheid van ons democratisch bestel. Met de afschaffing van de lijststem en het herstel van de volstrekte gelijkheid van kansen tussen de verschillende kandidaten wordt beoogd die democratische beginselen beter te doen naleven.

4) De bestaande regeling bevoordeelt al te zeer de zittende parlementsleden, van wie het merendeel mannen zijn. De voorgestelde maatregel zou een groter aantal vrouwen de kans bieden parlementslid te worden.

De democratie kan alleen maar meer armslag krijgen wanneer men tegelijk zorgt voor een geregelder aflossing van de beleidsmakers en voor verjonging in hun rangen.

De neutralisering van de gevolgen van de stem bovenaan op de lijst brengt daarenboven mee dat de kandidaat het aanzien krijgt dat hem als vertegenwoordiger van de natie toekomt. Doordat men op die manier het individu op de voorgrond plaatst, komt men tegemoet aan de al te vaak geuite bedenking dat wij niet in een democratie, maar in een particratie leven.

Tot slot zullen de kandidaten, die deze keer met gelijke wapens strijden, echt het verschil moeten maken door het ideeëndeel waarop de burger wacht, opnieuw aan te zwengelen.

Dit voorstel streeft derhalve naar de neutralisering van de gevolgen van de stem bovenaan op de lijst en van de bestaande regeling voor de toewijzing van de zetels op een bepaalde lijst, waar alleen de voorkeurstemmen van tel horen te zijn. De eerste zetel is bijgevolg voor de kandidaat met het grootste aantal voorkeurstemmen, de tweede zetel voor de kandidaat met het tweede beste resultaat enzovoort.

Aangezien een ieder vrij is voor een partij dan wel voor een bepaalde kandidaat te stemmen, moet de mogelijkheid om een lijststem uit te brengen worden gehandhaafd, zij het dat de gevolgen daarvan dienen te worden geneutraliseerd. Een en ander betekent dat de uitgebrachte lijststemmen nog steeds in aanmerking worden genomen voor de berekening van de zetelverdeling, maar dat ze geen rol meer spelen bij de verdeling van de zetels onder de verschillende kandidaten op een zelfde lijst.

Met deze regeling wordt derhalve een einde gemaakt aan de flagrante ongelijkheid tussen de kandidaten bij de overdracht van de lijststemmen, terwijl kiezers die op grond van een programma voor een partij willen stemmen, zulks kunnen doen zonder daarom noodzakelijkerwijze voor een bepaalde kandidaat te moeten stemmen.

Het onderhavige voorstel strekt er tevens toe het onderscheid tussen de kandidaat-titularissen en de kandidaat-opvolgers op te heffen. In de voorgestelde regeling zijn er immers nog alleen kandidaten die op grond van hun aantal voorkeurstemmen worden verkozen. De opvolgers hunnerzijds zijn de niet-verkozen kandidaten, die eveneens op grond van hun aantal voorkeurstemmen worden gerangschikt.

Ce mode de désignation des suppléants est le corollaire logique de la modification proposée pour l'élection des effectifs. En effet, supprimer la différenciation de traitement entre suppléants et effectifs et permettre ainsi à tous les candidats d'accéder, en fonction des voix recueillies, à une place effective ou dans le cas de non élection, à une première ou une deuxième place de suppléance, est une mesure qui vise à relancer le dialogue entre le citoyen et le responsable politique.

La présente proposition élargit ces mêmes principes aux élections provinciales dont l'organisation (à quelques exceptions près) fait référence aux élections législatives.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 1er

Le 1° prévoit que le nombre de candidats pourra être égal au double des membres à élire. En effet, la suppression des candidats suppléants ne doit pas entraîner une carence au niveau des candidats éligibles.

Le 2° prévoit une modification de pure forme qui met en concordance les articles du Code électoral avec l'objet de la présente proposition qui consiste à supprimer les notions de candidats titulaires et suppléants.

Art. 2 et 3

Il s'agit, comme pour l'article 1er, 1°, d'articles purement formels visant à mettre le Code électoral en concordance avec la suppression de la différenciation entre candidats titulaires et suppléants.

Art. 4

L'article 126 du Code électoral émet deux hypothèses distinctes.

La première envisage l'existence d'une seule liste dans un arrondissement électoral et la répartition des sièges dans ce cas.

La deuxième envisage l'existence de plusieurs listes et un nombre de candidats qui ne dépasse pas les mandats à conférer.

La première hypothèse est un cas d'école. La deuxième est improbable étant donné que la présente proposition prévoit que le nombre de candidats peut être égal au double du nombre de sièges à répartir. Il est donc proposé d'abroger l'article 126.

Deze manier om de opvolgers aan te wijzen is het logische uitvloeisel van de voor de verkiezing van de titularissen voorgestelde wijziging. De afschaffing van het verschil in behandeling tussen opvolgers en titularissen en bijgevolg de mogelijkheid voor alle kandidaten om, afhankelijk van het aantal stemmen dat ze hebben behaald, titularis te worden (of wanneer ze niet verkozen werden, eerste of tweede opvolger) is immers een maatregel die de dialoog tussen burger en politicus opnieuw op gang moet brengen.

Dit voorstel breidt die beginselen uit tot de provinciaalverkiezingen, waarvan de organisatie op een aantal uitzonderingen na op de parlementsverkiezingen wordt geënt.

COMMENTAAR BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 1

Het 1° bepaalt dat er tweemaal zoveel kandidaten mogen worden voorgedragen als er leden te kiezen zijn. De afschaffing van de kandidaat-opvolgers mag immers geen tekort aan verkiesbare kandidaten tot gevolg hebben.

Het 2° voorziet in een wijziging met een louter formele strekking, waarbij de artikelen van het Kieswetboek in overeenstemming worden gebracht met het doel van dit voorstel, met name de weglating van de begrippen « kandidaat-titularissen » en « kandidaat-opvolgers ».

Art. 2 en 3

Net zoals artikel 1, 1°, zijn dit artikelen met een louter formele strekking die tot doel hebben het Kieswetboek in overeenstemming te brengen met de opheffing van het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers.

Art. 4

Artikel 126 van het Kieswetboek hanteert twee verschillende onderstellingen.

In de eerste daarvan wordt de mogelijkheid geopend dat in een kiesarrondissement niet meer dan één lijst wordt ingediend en wordt uiteengezet hoe in dat geval de zetelverdeling geschiedt.

In de tweede onderstelling wordt gedacht aan de indiening van verscheidene lijsten waarop niet meer kandidaten voorkomen dan er toe te kennen mandaten zijn.

De eerste onderstelling is zuiver theoretisch. De tweede is onwaarschijnlijk. Dit voorstel bepaalt immers dat er tweemaal zoveel kandidaten mogen worden voorgedragen als er zetels te verdelen zijn. Daarom wordt voorgesteld artikel 126 op te heffen.

Art. 5

Cet article est le corrolaire de l'article 4.

Art. 6

Il s'agit de supprimer la différenciation entre candidats suppléants et candidats effectifs.

Art. 7

Cet article modifiant l'article 144 du Code électoral vise à introduire le principe du panachage aux élections législatives, c'est-à-dire, la possibilité pour l'électeur de voter par préférence pour plusieurs candidats.

Ce système déjà utilisé pour les élections communales permettra d'atténuer les possibles rivalités entre les candidats d'une même liste puisque l'effet du vote de préférence, en se portant sur plusieurs candidats, sera atténué. Il s'agit donc de maintenir la cohérence de chaque liste électorale en évitant la surenchère au sein de celle-ci.

Cela permet en outre à l'électeur de voter pour différents candidats, ce qui favorisera ainsi les jeunes et les femmes.

En effet, en plus du vote pour la « vedette » politique de l'arrondissement, les électeurs pourront voter pour des candidats moins connus mais qui représentent dans la classe politique une correction importante.

En fait, l'instauration du principe du panachage tout comme la neutralisation de la case de tête permet l'alternance au niveau des représentants politiques qui devront faire une large part au dialogue et au débat au sein de leur parti respectif.

Art. 8

Il s'agit d'adapter la procédure de classement des bulletins après les élections. Ce classement devant s'opérer désormais en deux sous-catégories, les bulletins marqués en tête de liste et les bulletins marqués en faveur d'un ou de plusieurs candidats.

Quant aux bulletins marqués à la fois en tête de liste et en faveur d'un ou de plusieurs candidats, ils sont classés dans la deuxième catégorie.

Art. 5

Dit artikel is het logische gevolg van artikel 4.

Art. 6

Dit artikel behelst de opheffing van het onderscheid tussen kandidaat-opvolgers en kandidaat-titularissen.

Art. 7

Dit artikel wijzigt artikel 144 van het Kieswetboek en strekt ertoe het « panacheren », dit is de mogelijkheid voor de kiezer om zijn stem te verdelen over verschillende kandidaten, in te voeren voor de parlementsverkiezingen.

Die mogelijkheid, die al voor de gemeenteraadsverkiezingen bestaat, zal de eventuele rivaliteit tussen kandidaten van een zelfde lijst matigen. De voorkeurstem wordt immers over verschillende kandidaten gespreid, waardoor de invloed ervan afneemt. Het is dus de bedoeling de samenhang in elke kieslijst te vrijwaren door elke vorm van opbod binnen de lijst zelf te voorkomen.

Bovendien zal de kiezer daardoor voor verschillende kandidaten kunnen stemmen, wat vooral jonge en vrouwelijke kandidaten ten goede zal komen.

Naast een stem voor de politieke tenor van het arrondissement, kan immers ook voor kandidaten worden gestemd die weliswaar minder bekend zijn maar in de politieke klasse voor aardig wat bijsturingen kunnen zorgen.

Net als de neutralisering van de gevolgen van de lijststem zorgt de mogelijkheid om te panacheren voor een zekere beurtwisseling bij de verkozen politici, waardoor zij binnen hun respectieve partijen gedwongen zullen zijn daadwerkelijk aan de dialoog en het debat deel te nemen.

Art. 8

Dit artikel past de procedure aan die wordt gevolgd bij het indelen van de stembiljetten na de verkiezingen. Voortaan moeten de stembiljetten in twee ondercategorieën worden ingedeeld : de biljetten waarop bovenaan op een lijst is gestemd en de biljetten waarop naast de naam van een of meer kandidaten is gestemd.

De stembiljetten waarop zowel bovenaan op een lijst als naast de naam van een of meer kandidaten is gestemd, worden in de tweede categorie ondergebracht.

Art. 9

Cet article sanctionne de nullité les bulletins qui contiennent plus d'un vote de liste ou qui contiennent des suffrages nominatifs sur des listes différentes ainsi que ceux pour lesquels l'électeur a marqué à la fois un vote en tête de liste et un vote à côté d'un ou de plusieurs candidats d'une ou de plusieurs listes différentes.

Il s'agit également de supprimer le 4° de l'article 157, alinéa 2, du Code électoral, qui faisait la distinction entre les candidats titulaires et suppléants.

Enfin l'article 9 vise les bulletins dans lesquels l'électeur marque un vote en tête de liste et un vote à côté du nom d'un ou de plusieurs candidats de la même liste.

Dans ce cas, le vote en tête est considéré comme non avenu et le bulletin n'est donc pas considéré comme nul.

Art. 10

Il s'agit d'une adaptation technique ayant trait au procès-verbal dressé par les membres du Bureau et les témoins.

Art. 11 et 12

Ces articles visent à mettre le Code électoral en concordance avec la suppression des notions de candidats suppléants et effectifs.

Il s'agit également de tenir compte de l'instauration du principe du panachage aux élections législatives.

Art. 13

Sont élus selon la présente proposition, les candidats ayant obtenu le plus grand nombre de voix de préférence. Il n'y a donc plus de report de voix de la case de tête sur les premiers candidats de la liste. Cette case de tête ne servant plus qu'au calcul de dévolution des sièges entre les listes.

Il est également prévu que si deux candidats obtiennent le même nombre de voix, celui qui sera placé avant l'autre sur la liste, sera élu.

Etant donné que le nombre de candidats n'est plus limité au nombre de sièges à pourvoir dans un arrondissement, l'article 170 du Code électoral qui prévoyait dans son troisième alinéa l'hypothèse d'une carence de candidats titulaires est sans objet. Il est donc proposé de le supprimer.

Art. 9

Krachtens dit artikel zijn de stembiljetten met meer dan één lijststem of met naamstemmen op verschillende lijsten, alsook de stembiljetten waarop tegelijkertijd een lijststem en een of meer voorkeurstemmen op een of meer andere lijsten werden uitgebracht, ongeldig.

Ook moet het 4° van artikel 157, tweede lid, van het Kieswetboek worden weggelaten, aangezien daarin een onderscheid wordt gemaakt tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers.

Tot slot bevat artikel 9 ook een regeling voor de stembiljetten waarop de kiezer een lijststem en een voorkeurstem voor een of meer kandidaten van dezelfde lijst heeft uitgebracht.

In dat geval wordt de lijststem als onbestaande beschouwd en is het stembiljet dus niet ongeldig.

Art. 10

Dit artikel bevat een aanpassing van technische aard in verband met het proces-verbaal dat door de leden van het bureau en de getuigen wordt opge maakt.

Art. 11 en 12

Deze artikelen beogen het Kieswetboek in overeenstemming te brengen met de weglating van de begrippen « opvolgers » en « titularissen ».

Ook moet rekening worden gehouden met de invoering van de mogelijkheid tot panacheren bij de parlementsverkiezingen.

Art. 13

Volgens dit voorstel zijn de kandidaten die de meeste voorkeurstemmen hebben behaald, verkozen. Er kunnen dus geen stemmen meer worden overgedragen van het stemvak bovenaan op het stembiljet naar de kandidaten die het eerst op de lijst staan. De lijststemmen komen alleen nog in aanmerking voor de berekening van de verdeling der zetels tussen de lijsten.

Tevens wordt bepaald dat, als twee kandidaten een zelfde aantal stemmen behalen, degene die vóór de andere op de lijst staat, verkozen is.

Aangezien het aantal kandidaten niet langer beperkt is tot het aantal zetels dat in het arrondissement te begeben is, wordt artikel 170, derde lid, dat rekening hield met een mogelijk tekort aan kandidaat-titularissen, overbodig. Derhalve wordt voorgesteld dat laatste lid op te heffen.

Art. 14

Il s'agit de déterminer quels seront les candidats suppléants. Dans le système proposé, le nombre de voix de préférence sera la critère pour accéder à la première, deuxième et troisième suppléance et ainsi de suite.

Art. 15

Cet article étend aux élections provinciales, ce qui est prévu pour les élections législatives par l'article 2 de la présente proposition.

Art. 16

Cet article étend aux élections provinciales, le système retenu pour les élections législatives et prévu à l'article 8 de la présente proposition.

Art. 17

Cet article est purement formel et supprime de la loi les notions de titulaires et suppléants.

L. MICHEL
A. BERTOUILLE
J. PIVIN
D. REYNDERS
J. SIMONET
M.-L. STENGERS

Art. 14

Dit artikel bepaalt wie de kandidaat-opvolgers zijn. In de voorgestelde regeling wordt het aantal voorkeurstemmen gehanteerd als criterium om eerste, tweede of derde (enz.) opvolger te kunnen worden verklaard.

Art. 15

Dit artikel breidt het bepaalde in artikel 2 van dit voorstel inzake parlementsverkiezingen uit tot de provincieraadsverkiezingen.

Art. 16

Dit artikel breidt de regeling die inzake parlementsverkiezingen in artikel 8 van dit voorstel is uitgewerkt, tot de provincieraadsverkiezingen uit.

Art. 17

Dit artikel heeft een louter formele strekking en wil de begrippen « titularis » en « opvolger » uit de wet weren.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

A l'article 116 du Code électoral, sont apportées les modifications suivantes :

1° au § 5, le cinquième alinéa est remplacé par ce qui suit :

« Aucune liste ne peut comprendre un nombre de candidats supérieur au double des membres à élire. »

2° au § 6, premier alinéa, les mots « tant titulaires que suppléants » sont supprimés;

Art. 2

A l'article 117 du même Code, les alinéas 1er, 2 et 3 sont abrogés.

Art. 3

A l'article 123 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

1° au 3e alinéa, 2°, les mots « titulaires ou suppléants » sont supprimés;

2° au 3e alinéa, le 2°*bis* est abrogé;

3° au 5e alinéa, les mots « titulaires ou suppléants » sont supprimés;

4° le 6e alinéa est abrogé.

Art. 4

L'article 126 du même Code est supprimé.

Art. 5

L'article 127, alinéa 1er, du même Code est remplacé par ce qui suit :

« Le Bureau principal d'arrondissement formule le bulletin de vote conformément au modèle II, annexé au présent Code ».

Art. 6

L'article 128, § 1er, alinéa 4, du même Code est abrogé.

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

In artikel 116 van het Kieswetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° § 5 wordt het vijfde lid vervangen door wat volgt :

« Op een zelfde lijst mogen niet meer kandidaten voorkomen dan het dubbele van het aantal te kiezen leden. »

2° in § 6, eerste lid, worden de woorden « zowel de kandidaat-titularissen als de kandidaat-opvolgers » vervangen door de woorden « de kandidaten »;

Art. 2

Het eerste, tweede en derde lid van artikel 117 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 3

In artikel 123 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in het derde lid, 2°, worden de woorden « kandidaat-titularissen of kandidaat-opvolgers » vervangen door het woord « kandidaten »;

2° het derde lid, 2°*bis*, wordt opgeheven;

3° in het vijfde lid worden de woorden « kandidaat-titularissen of -opvolgers » vervangen door het woord « kandidaten »;

4° het zesde lid wordt opgeheven.

Art. 4

Artikel 126 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 5

Artikel 127, eerste lid, van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Het arrondissementshoofdbureau maakt het stembiljet op overeenkomstig het bij dit Wetboek gevoegde model II ».

Art. 6

Artikel 128, § 1, vierde lid, van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 7

L'article 144 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 144. — L'électeur peut émettre autant de suffrages qu'il y a de sièges à conférer. Il peut soit émettre un vote en case de tête, soit marquer un ou plusieurs votes nominatifs dans la case placée à côté du nom de celui ou de ceux des candidats de cette liste à qui il entend donner par préférence son suffrage. »

Art. 8

A l'article 156, § 1er, du même Code sont apportées les modifications suivantes :

1) Le 2e alinéa est remplacé par la disposition suivante :

« Ce premier classement terminé, les bulletins de chacune des catégories formées par les diverses listes sont répartis en deux sous-catégories comprenant :

1. les bulletins marqués en tête;
2. les bulletins marqués en faveur d'un ou de plusieurs candidats »;

2) L'alinéa 3 est remplacé par la disposition suivante :

« Les bulletins marqués à la fois en tête et en faveur d'un ou de plusieurs candidats sont classés dans la deuxième sous-catégorie ».

Art. 9

A l'article 157 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

1) Au 1er alinéa, le 2° est remplacé par la disposition suivante :

« 2° ceux qui contiennent plus d'un vote de liste ou qui contiennent des suffrages nominatifs sur des listes différentes »;

2) Au 1er alinéa, le 3° est remplacé par la disposition suivante :

« 3° ceux pour lesquels l'électeur a marqué à la fois un vote en tête de liste et à côté d'un ou de plusieurs candidats d'une ou de plusieurs listes différentes »;

3) Au 1er alinéa, le 4° est supprimé;

4) Le 2e alinéa est remplacé par la disposition suivante :

« Ne sont pas nuls, les bulletins dans lesquels l'électeur a marqué à la fois un vote en tête d'une liste et à côté du nom d'un ou de plusieurs candidats de la même liste. Dans ce cas, le vote en tête est considéré comme non avenu ».

Art. 7

Artikel 144 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 144. — De kiezer mag zoveel stemmen uitbrengen als er zetels toe te kennen zijn. Hij mag hetzij een stem in het stemvak bovenaan op de lijst uitbrengen, hetzij een of meer naamstemmen uitbrengen in het stemvak naast de naam van de kandidaat of kandidaten van die lijst aan wie hij de voorkeur wenst te geven. »

Art. 8

In artikel 156, § 1, van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1) Het tweede lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Na deze eerste indeling worden de stembiljetten van elk van de categorieën voor de verschillende lijsten verder verdeeld in twee ondercategorieën :

1. stembiljetten waarop bovenaan op een lijst is gestemd;
2. stembiljetten waarop naast de naam van een of meer kandidaten is gestemd »;

2) Het derde lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Stembiljetten waarop zowel bovenaan op een lijst als naast de naam van een of meer kandidaten is gestemd, worden in de tweede ondercategorie geplaatst ».

Art. 9

In artikel 157 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1) In het eerste lid wordt het 2° vervangen door de volgende bepaling :

« 2° de stembiljetten waarop meer dan één lijststem voorkomt of waarop naamstemmen op verschillende lijsten zijn uitgebracht »;

2) In het eerste lid wordt het 3° vervangen door de volgende bepaling :

« 3° de stembiljetten waarop de kiezer een stem heeft uitgebracht bovenaan op een lijst en tegelijk naast een of meer kandidaten van een of meer verschillende lijsten »;

3) In het eerste lid wordt het 4° opgeheven;

4) Het tweede lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Niet ongeldig zijn de stembiljetten waarop de kiezer een stem heeft uitgebracht zowel bovenaan op een lijst als naast de naam van een of meer kandidaten van dezelfde lijst. In dat geval wordt de stem bovenaan op de lijst als niet-bestaande beschouwd ».

Art. 10

A l'article 161 du même Code, sont apportées les modifications suivantes :

1) L'alinéa 3 est remplacé par la disposition suivante :

« Ce tableau mentionne le nombre des bulletins trouvés dans chacune des urnes, le nombre des bulletins blancs ou nuls, le nombre de votes valables. Il mentionne ensuite le nombre de bulletins marqués en tête de liste, celui des bulletins contenant des suffrages nominatifs et le nombre de suffrages nominatifs obtenus par chaque candidat »;

2) L'alinéa 4 est supprimé;

3) L'alinéa 9 est remplacé par la disposition suivante :

« Le bureau principal de canton reprend par bureau de dépouillement sur un tableau récapitulatif, le nombre de bulletins déposés, le nombre de bulletins blancs ou nuls, le nombre de votes valables et pour chaque liste classée dans l'ordre de leur numéro, le nombre de bulletins marqués en tête de liste, le nombre de bulletins contenant des suffrages nominatifs et le nombre de suffrages nominatifs pour chaque candidat ».

Art. 11

A l'article 166 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

1) L'alinéa 1er est remplacé par ce qui suit :

« Le chiffre électoral de chaque liste est constitué par l'addition des bulletins contenant un vote valable en tête de liste ou en faveur d'un ou de plusieurs candidats de cette liste. »;

2) L'alinéa 2 est abrogé.

Art. 12

A l'article 167, alinéa 4 du même Code, les mots « titulaires et suppléants » sont supprimés.

Art. 13

A l'article 172 du même Code, sont apportées les modifications suivantes :

1) Au 1er alinéa, le mot « titulaires » est supprimé;

2) Le 2e alinéa est remplacé par ce qui suit :

« Lorsque ce nombre est supérieur, les sièges sont conférés aux candidats qui ont obtenu le plus grand nombre de voix. En cas de parité, l'ordre de présentation prévaut. »;

Art. 10

In artikel 161 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1) Het derde lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Deze tabel vermeldt het aantal in elke stembus gevonden stembiljetten, het aantal blanco of ongeldige stembiljetten en het aantal geldige stembiljetten. Ze vermeldt vervolgens het aantal stembiljetten waarop een stem bovenaan op de lijst werd uitgebracht, het aantal stembiljetten waarop naamstemmen werden uitgebracht en het aantal naamstemmen van elke kandidaat »;

2) Het vierde lid wordt opgeheven;

3) Het negende lid wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Het kantonhoofdbureau schrijft, per opnemingsbureau over op een verzamelstaat het aantal neergelegde stembiljetten, het aantal blanco of ongeldige biljetten, het aantal geldige stemmen en voor elke lijst, gerangschikt naar haar volgnummer, het aantal biljetten waarop een stem bovenaan op de lijst werd uitgebracht, het aantal stembiljetten waarop naamstemmen werden uitgebracht en voor elke kandidaat het aantal door hem verkregen naamstemmen ».

Art. 11

In artikel 166 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1) Het eerste lid wordt vervangen door wat volgt :

« Het totaal van de stembiljetten waarop een geldige stem bovenaan op de lijst dan wel voor een of meer kandidaten van die lijst is uitgebracht, vormt het stemcijfer van die lijst. »;

2) Het tweede lid wordt opgeheven.

Art. 12

In artikel 167, vierde lid, van hetzelfde Wetboek worden de woorden « kandidaat-titularissen en -opvolgers » vervangen door het woord « kandidaten ».

Art. 13

In artikel 172 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1) In het eerste lid worden de woorden « kandidaat-titularissen » vervangen door het woord « kandidaten »;

2) Het tweede lid wordt vervangen door wat volgt :

« Is dat aantal groter, dan worden de zetels toegekend aan de kandidaten die de meeste stemmen hebben behaald. Bij gelijk stemmental is de volgorde van de lijst beslissend. »;

3) Le 3e alinéa est supprimé.

Art. 14

L'article 173 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 173. — Dans chaque liste dont un ou plusieurs candidats sont élus, les candidats non élus qui ont le plus grand nombre de voix sont déclarés 1er, 2e, 3e suppléant et ainsi de suite ».

Art. 15

L'article 11, § 2, alinéa 1er, de la loi du 19 octobre 1921 organique des élections provinciales est remplacé par ce qui suit :

« Aucune liste ne peut comprendre un nombre de candidats supérieur au double des membres à élire ».

Art. 16

L'article 16 de la même loi est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 16. — L'électeur peut émettre autant de suffrages qu'il y a de sièges à conférer. Il peut soit émettre un vote en case de tête, soit marquer un ou plusieurs votes nominatifs dans la case placée à côté du nom de celui ou de ceux des candidats de cette liste à qui il entend donner par préférence son suffrage ».

Art. 17

A l'article 21, § 2, de la même loi, sont apportées les modifications suivantes :

1° au premier alinéa, les mots « sans que leur nombre puisse dépasser le double de celui des élus de la liste ni être inférieur à trois. Toutefois, si le nombre des candidats non élus est inférieur à trois, ceux-ci sont tous déclarés élus en qualité de suppléant. » sont supprimés;

2° le second alinéa est supprimé.

26 janvier 1994.

L. MICHEL
A. BERTOUILLE
J. PIVIN
D. REYNDERS
J. SIMONET
M.-L. STENGERS

3) Het derde lid wordt opgeheven.

Art. 14

Artikel 173 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 173. — Voor elke lijst waarop één of meer kandidaten verkozen zijn, worden de niet-verkozen kandidaten met de meeste stemmen eerste, tweede, derde opvolger enz. verklaard ».

Art. 15

Artikel 11, § 2, eerste lid, van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen wordt vervangen door wat volgt :

« Op een zelfde lijst mogen niet meer kandidaten voorkomen dan het dubbele van het aantal te kiezen leden ».

Art. 16

Artikel 16 van dezelfde wet wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 16. — De kiezer mag zoveel stemmen uitbrengen als er zetels toe te kennen zijn. Hij mag hetzij een stem in het stemvak bovenaan op de lijst uitbrengen, hetzij een of meer naamstemmen uitbrengen in het stemvak naast de naam van de kandidaat of kandidaten van die lijst aan wie hij de voorkeur wenst te geven ».

Art. 17

In artikel 21, § 2, van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in het eerste lid worden de volgende woorden weggelaten : « zonder dat hun aantal het dubbel van dat van de verkozenen van de lijst mag overtreffen of kleiner mag zijn dan drie. Indien het aantal niet-verkozen kandidaten evenwel kleiner is dan drie, worden deze allen als opvolger verkozen verklaard. »;

2° het tweede lid wordt opgeheven.

26 januari 1994.